

Opinia Europejskiego Komitetu Regionów – Polityka Unii Europejskiej w sprawie Arktyki

(2017/C 207/17)

Sprawozdawca: Pauliina HAIJANEN (FI/EPL), radna miasta Laitila

Dokument źródłowy: Wspólny komunikat do Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie zintegrowanej polityki Unii Europejskiej w sprawie Arktyki

JOIN(2016) 21 final

ZALECENIA POLITYCZNE

EUROPEJSKI KOMITET REGIONÓW

1. Z zadowoleniem przyjmuje komunikat opublikowany przez Komisję Europejską i Wysokiego Przedstawiciela Unii do Spraw Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa w dniu 27 kwietnia 2016 r. i sądzi, że nakreślone w nim obszary priorytetowe przyszłej zintegrowanej polityki UE w sprawie Arktyki to krok we właściwym kierunku.
2. Podkreśla, że wyzwania stojące przed regionem Arktyki wymagają skoncentrowanych wysiłków na poziomie lokalnym, regionalnym i międzynarodowym. Pochwala Komisję za dopilnowanie, by zintegrowana polityka służyła sprostanu potrzebom regionalnym, a cele opierały się na geograficznej i demograficznej specyfice tego regionu.
3. Odnotowuje, że jest to trzeci komunikat w sprawie regionu Arktyki. W pierwszym komunikacie Komisji (z 2008 r.) zaproponowano wprowadzenie środków mających na celu ochronę i zachowanie regionu Arktyki, opartych m.in. na różnych umowach w zakresie ochrony środowiska i na współpracy międzynarodowej. Dodatkowo zaproponowano środki promujące wykorzystywanie zasobów w sposób zrównoważony oraz model wielostronnego zarządzania regionem Arktyki. Celem komunikatu było propagowanie zorganizowanego i spójnego podejścia do kwestii dotyczących Arktyki oraz otwarcie nowych perspektyw współpracy z państwami tego regionu.
4. Zauważa, że w 2012 r. Komisja opublikowała wspólnie z Wysokim Przedstawicielem Unii do Spraw Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa komunikat, w którym – jako uzupełnienie ważnego wymiaru ochrony środowiska – elementem pierwszoplanowym była możliwość otwarcia nowych szlaków transportowych (w tym przejścia północno-wschodniego) w związku ze zmianą klimatu i większym potencjałem w zakresie zrównoważonego wykorzystywania zasobów w oparciu o nowe technologie i wiedzę. W komunikacie podkreślono również znaczenie współpracy międzynarodowej jako podstawy pokoju i bezpieczeństwa.
5. Pragnie zwrócić uwagę na przedstawione w komunikacie trzy priorytety dotyczące przyszłej zintegrowanej polityki UE w sprawie Arktyki, tj. zmianę klimatu, zrównoważony rozwój w regionie Arktyki i wokół niego oraz współpracę międzynarodową w kwestiach dotyczących Arktyki. Jednym z głównych wyzwań jest znalezienie równowagi między dbaniem o środowisko a wykorzystaniem nowych możliwości będących wynikiem rozwoju społeczno-gospodarczego.
6. Zauważa, że w komunikacie kontynuuje się podejście zaprezentowane już wcześniej w odniesieniu do klimatu i środowiska, zrównoważonego rozwoju i współpracy regionalnej. Opinia KR-u ma zwrócić szczególną uwagę na zagadnienia, które nie zostały dogłębnie omówione w poprzednich komunikatach (np. kwestie społeczno-gospodarcze) lub które zostały wskazane jako nowe priorytety.
7. Popiera cele komunikatu dotyczące bezpieczeństwa regionalnego, stabilności, rozwoju zrównoważonego i dobrobytu. W komunikacie przedstawiono pełny obraz działalności UE w regionie Arktyki. Zrównoważony rozwój pozostaje centralnym elementem polityki UE w odniesieniu do Arktyki, ale coraz większy nacisk kładzie się na zdolność przystosowania się do zmian. Stwierdzono także, że przyszłe działania powinny uwypuklać tradycyjne środowisko życia mieszkańców regionu, jak również wpływ rozwoju gospodarczego na wrażliwe środowisko naturalne Arktyki. Komitet z zadowoleniem przyjmuje fakt, że w komunikacie wyraźnie podkreślono konieczność zwiększenia koordynacji w kwestiach dotyczących Arktyki.

8. Wskazuje, że w swoim komunikacie Komisja przygląda się temu regionowi z dwóch różnych punktów widzenia. Patrząc z perspektywy Europy, położone najbardziej na północ obszary Europy stanowią część regionu Arktyki, charakteryzując się odległym położeniem, trudnymi warunkami, niewielkim zaludnieniem i starzejącym się społeczeństwem. Z ogólnej perspektywy Arktyki, w komunikacie zwraca się uwagę na zasoby naturalne (minerały, lasy, gospodarkę morską i rybołówstwo), wysoko rozwinięte społeczności i solidne zaplecze wiedzy fachowej, np. odnośnie do opracowywania zrównoważonych pod względem środowiskowym rozwiązań technologicznych. W niniejszej opinii analiza skupia się na perspektywie europejskiej.

9. Odnotowuje, że w komunikacie Komisji „region Arktyki” oznacza obszar wokół Bieguna Północnego, na północ od koła podbiegunowego (66 stopni i 32 minuty szerokości geograficznej północnej). Obszar ten obejmuje Ocean Arktyczny i terytoria ośmiu państw arktycznych: Stanów Zjednoczonych, Kanady, Danii (w tym Grenlandii i Wysp Owczych), Finlandii, Islandii, Norwegii, Federacji Rosyjskiej i Szwecji. Grenlandia i Wyspy Owcze, które posiadają spory zakres autonomii, a oficjalnie stanowią część Danii, nie należą do UE, niemniej podpisały z nią umowy handlowe i umowy o rybołówstwie. Grenlandia posiada także specjalny status terytorium zamorskiego UE. W regionie Arktyki mieszka łącznie 4 mln ludzi, z czego około jednej trzeciej stanowi ludność tubylcza.

10. Zwraca uwagę, że stosowana w komunikacie definicja regionu Arktyki odnosi się ściśle do obszaru na północ od koła podbiegunowego. Wpływ zintegrowanej polityki UE rozciągnie się daleko poza ten region. Komitet proponuje poszerzenie zawartej w komunikacie geograficznej definicji regionu Arktyki w świetle takich zagadnień, jak wspieranie zrównoważonego rozwoju, dostosowanie się do zmiany klimatu i promowanie konkurencyjności Europy, z uwzględnieniem potrzeb i potencjału społeczności lokalnych oraz ludności tubylczej.

Zmiana klimatu i ochrona środowiska naturalnego Arktyki

11. Uważa za istotny fakt, iż łagodzenie zmiany klimatu i zdolność przystosowania się do niej zajmują, wraz z ochroną wrażliwego środowiska naturalnego Arktyki, ważne miejsce wśród środków przedstawionych w komunikacie. Oprócz skutków ocieplenia w regionie Arktyki, co ma również konsekwencje dla działań UE, należy odnotować, że działania w wymiarze europejskim i globalnym znajdują odbicie w intensywności zmiany klimatu w regionie. Globalne porozumienie klimatyczne również będzie mieć istotny wpływ na przyszłość Arktyki. W komunikacie zwrócono też uwagę na inne umowy międzynarodowe lub konieczność zawarcia takich umów, w tym w dziedzinie ochrony środowiska.

12. Uznaje znaczenie – zarówno obecnie, jak i w przyszłości – badań i współpracy naukowej dotyczącej regionu Arktyki. Komisja podkreśliła tę kwestię w swoim komunikacie. Przedstawiona w nim inicjatywa EU-PolarNet to dobry przykład szeroko zakrojonej, istotnej współpracy naukowej obejmującej uczelnie wyższe i ośrodki badawcze z całej Europy. Inicjatywa ta ma na celu wzmocnienie współpracy interdyscyplinarnej i ustalenie priorytetów naukowych w krótkiej i długiej perspektywie czasowej w odniesieniu do badań w regionie Arktyki. W związku z tym proponowanym celem sieci jest rozszerzenie współpracy z zainteresowanymi stronami w tym regionie. Zdaniem Komitetu Regionów, przy podejmowaniu decyzji w sprawie celów i sposobów przeprowadzania badań nad wielowymiarową rzeczywistością regionu Arktyki szczególnie ważna jest współpraca również z przedstawicielami władz lokalnych i regionalnych.

13. Komitet pragnie położyć większy nacisk na rolę miast regionu Arktyki w działaniach na rzecz rozwoju. Miasta są głównymi podmiotami tej działalności oraz procesu przystosowywania się do zmieniającego się kontekstu. Inwestycje np. w infrastrukturę miejską i energooszczędne rozwiązania oraz rozwiązania konieczne dla usług publicznych, zwłaszcza w regionach słabo zaludnionych, są źródłem nowej działalności gospodarczej. Komitet zwraca jednak uwagę, że poszczególne wyzwania związane z dużymi odległościami, słabo zaludnionymi obszarami i starzeniem się społeczeństwa będą nadal wymagać szczególnej uwagi w ramach polityki rozwoju.

Zrównoważony rozwój w regionie Arktyki i jego okolicach

14. Postrzega zrównoważoną eksploatację zasobów naturalnych jako zasadniczy aspekt trwałego wzrostu gospodarczego i wysiłków na rzecz zwiększenia dobrobytu w regionie Arktyki. Wymaga to skutecznych połączeń transportowych i telekomunikacyjnych. Ważne jest opracowanie bardziej kompleksowych połączeń transportowych zarówno na linii północ-południe, takich jak połączenia TEN-T z Finlandii do Oceanu Arktycznego przez Norwegię, jak i na linii wschód-zachód, łączących regiony w północnej Norwegii, północnej Szwecji i północnej Finlandii z siecią transportową UE. Inwestycje w regionie Arktyki, w tym w drogi, linie kolejowe, łączy szerokopasmowe i sieci elektroenergetyczne, co do zasady oddziałują na przyległe obszary, wywierając w ten sposób pozytywny wpływ na warunki prowadzenia działalności gospodarczej w danym kraju, również gdy chodzi o sektor przemysłu.

15. Zwraca w związku z tym uwagę na unijną strategię niebieskiego wzrostu, promującą długotrwałą i zrównoważony rozwój gospodarki morskiej. Środki wchodzące w skład strategii związane z wiedzą o morzu, planowaniem przestrzennym obszarów morskich i zintegrowanym nadzorem morskim promuje się również na Oceanie Arktycznym. Szczególne znaczenie w regionie Arktyki mają środki rozwojowe związane ze wspieraniem akwakultury i wykorzystaniem energii morskiej.

16. Zaznacza, że wykorzystywanie wiedzy eksperckiej państw arktycznych w zakresie przemysłu, energii, czystych technologii, rozwoju infrastruktury i turystyki zwiększy konkurencyjność Europy jako całości. Ważne jest, aby promować współpracę w zakresie badań między uczelniami wyższymi a ośrodkami badawczymi z państw regionu Arktyki. Wspieranie innowacji i tworzenie dzięki nim nowych produktów i usług ma szczególne znaczenie dla promowania zrównoważonego rozwoju. Rozbudowa środowiska biznesowego w regionie Arktyki stanowi jeden z aspektów wdrażania strategii jednolitego rynku cyfrowego.

17. Wskazuje, że priorytety unijnej polityki spójności w okresie programowania 2014–2020 w odniesieniu do regionu Arktyki obejmują badania i innowacje, konkurencyjność MŚP oraz przejście w kierunku gospodarki niskoemisyjnej. Strategii inteligentnej specjalizacji regionów północnych oraz, w kategoriach współpracy transgranicznej, program Interreg Peryferia Północne i Arktyka, Interreg Nord, Botnia-Atlantica i Norwegia-Szwecja – mające na celu tworzenie silnych, konkurencyjnych i zrównoważonych społeczności – będą stanowić solidną podstawę finansowanych za pośrednictwem funduszy strukturalnych projektów w regionach Arktyki należących do UE. Unijny program granic zewnętrznych „Kolarctic” na rzecz współpracy transgranicznej będzie również wspierać współpracę z północnymi regionami Finlandii, Szwecji i Norwegii, a także z regionem Morza Barentsa.

18. Podkreśla, że wdrażanie przyszłej polityki spójności powinno obejmować także udostępnienie różnych instrumentów finansowych umożliwiających podejmowanie wysiłków na rzecz rozwoju w regionie Arktyki, które to instrumenty mogą wesprzeć promocję lokalnego przemysłu, jak również pozwalających usprawnić wiedzę, innowacje, produkty i usługi wzmacniające konkurencyjność UE jako całości. Nowe istotne kwestie to m.in. rozwój gospodarki o obiegu zamkniętym w regionie Arktyki oraz ogólna koncepcja kształtu Arktyki. UE musi być silnie zaangażowana w badania i inwestycje w regionie Arktyki, w tym w przyszłym okresie programowania.

19. Zwraca uwagę na poczynione w komunikacie odniesienie do potencjału nowych technologii związanych z komunikacją elektroniczną, np. w zakresie zachowania i rozwijania lokalnej działalności gospodarczej, wiedzy eksperckiej i kultury. Jest to szczególnie istotne dla przedstawicieli ludów tubylczych. W komunikacie wspomniano o corocznych spotkaniach Komisji z przedstawicielami ludności tubylczej regionu Arktyki. Uwzględnienie poglądów tej ludności i zapewnienie jej udziału w procesie podejmowania decyzji ma szczególne znaczenie, również w odniesieniu do kwestii krajowych i regionalnych.

20. Z zadowoleniem przyjmuje położony w komunikacie nacisk na znaczenie współpracy dla wdrażania zintegrowanej polityki dla regionu Arktyki. Inną kwestią, na którą zwrócono uwagę, jest konieczność skutecznego wykorzystania różnych instrumentów finansowych w celu promowania inwestycji w regionie Arktyki. Dlatego też Komisja proponuje utworzenie tymczasowego forum współpracy europejskiej w regionie Arktyki (forum podmiotów zainteresowanych europejską częścią Arktyki). Przedstawiciele instytucji UE, państwa członkowskie oraz władze lokalne i regionalne zostały zaproszone do wzięcia udziału w tym forum współpracy, którego rolą jest określenie głównych priorytetów w zakresie finansowania przez UE inwestycji i badań do końca 2017 r. Komitet proponuje określić precyzyjny skład i zakres kompetencji forum, z uwagi na to, że nadal znajduje się ono w początkowej fazie istnienia.

21. Sugeruje, by w ramach forum współpracy Komisja stworzyła przewodnik dotyczący możliwości finansowania dostępnych w regionie Arktyki (jak miało to miejsce w przypadku strategii UE dla regionu Morza Bałtyckiego) oraz zapewniła informacje na ten temat poprzez różne wydarzenia i spotkania służące nawiązywaniu kontaktów. Ponadto działalność europejskiego forum stron zainteresowanych sprawami Arktyki powinna stanowić podstawę dorocznego forum UE–Arktyka, które Komisja planuje utworzyć w 2018 r.

Współpraca międzynarodowa w kwestiach dotyczących Arktyki

22. Postrzega wspieranie współpracy międzynarodowej jako jedną z najważniejszych kwestii poruszonych w komunikacie. Rosnące znaczenie strategiczne regionu Arktyki może prowadzić do konfliktu interesów, co oznacza, że ścisła współpraca międzynarodowa stanie się jeszcze ważniejsza. Współpraca w zakresie Arktyki odbywa się w ramach kilku istniejących struktur. Rada Arktyczna jest wiodącym forum międzyrządowym, które promuje współpracę w kwestiach

dotyczących Arktyki pomiędzy państwami, społecznościami tubylczymi i innymi grupami zamieszkującymi ten region. Euro-arktyczna Rada Morza Barentsa i Rada Regionu Morza Barentsa mają na celu promowanie stabilnego i zrównoważonego rozwoju w regionie Morza Barentsa. Współpraca UE w regionie Morza Bałtyckiego jest również powiązana z ogólnymi ramami współpracy dotyczącej Arktyki.

23. Podkreśla znaczenie bieżącej współpracy z Rosją w ramach wymiaru północnego. Powstałe dzięki współpracy możliwości dla przedsiębiorstw, naukowców i obywateli pomogły opracować konkretne projekty środowiskowe, biznesowe i kulturalne.

24. Sądzi, że istniejące struktury współpracy muszą być wykorzystywane do realizowania celów określonych w komunikacie. UE aktywnie angażuje się w działalność różnych organizacji i forów międzynarodowych. Złożyła wniosek o przyznanie jej statusu obserwatora w Radzie Arktycznej, zaś państwa członkowskie muszą dążyć do ukończenia tego procesu.

25. Zauważa wreszcie, że strategiczne znaczenie regionu Arktyki dla UE nieustannie się zwiększa, podobnie jak konieczność podjęcia przez UE kroków w celu zaradzenia wyzwaniom związanym ze środowiskiem naturalnym Arktyki i specyficznymi warunkami społeczno-gospodarczymi. UE powinna promować współpracę pomiędzy państwami członkowskimi i krajami trzecimi, aby zapewnić stabilność całego środowiska Arktyki. Należy wspierać zintegrowane podejście m.in. przez wyszukiwanie powiązań i synergii między różnymi programami finansowania i innymi instrumentami finansowania. Władze lokalne i regionalne muszą uczestniczyć w najważniejszych programach i projektach promujących współpracę regionalną, połączenia transportowe i zrównoważony rozwój gospodarczy w regionie Arktyki.

Bruksela, dnia 8 lutego 2017 r.

Markku MARKKULA

*Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Regionów*
